

För Max Ntanyana och Anti Eviction Campaign är kampen för bostäder framför allt en politisk kamp.

FOTO: ÅSA ERIKSSON

Orolig bostadsmarknad

Fortsatt brist trots ambitiösa satsningar på bostadsprogram

Den snabba migrationen till storstäder efter apartheids fall har ökat den redan krisartade bristen på bostäder för fattiga människor i Sydafrika.

– Under apartheid hade vi afrikaner inte tillåtelse att äga våra egna hus, men nu vill plötsligt alla tjäna pengar på oss, säger Max Ntanyana, aktivist i rörelsen *Anti Eviction Campaign*.

– Var någonstans? Är säkerhetsbolaget kvar? Ok, vi kommer.

Nelly Bomvana, aktivist i *Anti Eviction Campaign* (AEC) i den svarta förstaden Khayelitsha, stänger av mobilen och ber mig göra en u-sväng.

En ensamstående fyrabarnsmor i Mandalay har inte haft råd att betala lånet på sitt hus under tre månader, och nu är husagentens män på plats för att vräka henne. Vi hämtar upp ännu en aktivist på vägen och skyndar dit. När vi kommer fram är säkerhetsbolaget borta, och de har dumpat den nya ägarens möbler utanför det lilla gula betonghuset, då

Sekiwe Metuso vägrade att släppa in dem.

– Jag har betalat för mitt hus i 10 år. När mitt egna företag började gå dåligt hade jag inte längre råd att betala, och jag reste utomlands, för att jobba och tjäna ihop pengar. Men banken avhyste mina barn som bodde här.

– Jag erbjöd mig att betala 5 000 rand (cirka 5 600 kronor) per månad tills lånet var avklarat och jag hade 20 000 kontant att lägga på bordet, men de vägrade. Så jag tvingades lämna mitt jobb och flytta hem eftersom jag inte ville förlora mitt hus. Jag har åtalats för förbjudet intrång, har arresterats flera gånger och varit i rättegång, men jag lämnar inte mitt hus, säger hon.

ANC ärvde kris

När ANC-regeringen kom till makten för 11 år sedan ärvde den en akut bostadskris. Kampen för rätten att bosätta sig var man vill, få tillgång till värdiga bostäder och kommunal service var en central del av befrielsekampen och de över en miljon fattiga hushåll som bodde i plåtskjul på ockuperad mark väntade sig nu en snabb lösning.

Regeringen uppskattade 1994 behovet av bostäder till 3,3 miljoner hus runt om i landet.

Väntelistan för värdiga bostäder blev snabbt längre när svarta tilläts flytta ut från apartheidtidens hemländer, och i dag uppskattas behovet av bostäder bara i Kapstaden till 260 000.

Orättvist utgångsläge

– Det enda vi kan säga är: utan bostäder röstar vi inte. Inget kommer att hända om vi deltar i valet. Vi måste agera!

Applåderna i samlingslokalen i Delft är öronbedövande. Ett par hundra människor har samlats till ett möte om bostadskrisen i området, och det är tydligt att de allra flesta förespråkar en valbojkott i kommunalvalet nästa år, som en reaktion på den långa väntan på ett värdigt boende. Många vill delta i debatten och berätta om de svårigheter de möter.

– Vi lever 15 personer i ett litet skjul utan elektricitet. Vi har stått på väntelistan för att få bostäder i över 16 år. Myndighetsrepresentanterna säger att de kommer att bygga

8 000 hus per år i Västra Kap – men det räcker inte! säger en man i publiken.

Delft är ett arbetarområde med en blandning av plåtskjul och små, tätt placerade hus, där svarta och färgade familjer lever sida vid sida. Här har representanterna från boendekommittén, Concerned Residents of Delft, ett svårt problem att brottas med, då många färgade hade möjlighet att ställa sig i kö för ett värdigt boende redan under apartheid, när de flesta svarta inte ens hade rätt att bo i Kapstaden.

Civil olydnad

Under det senaste året har protester mot bristen på bostäder, och dålig kommunal service spridits som en löpeld mellan kåkstäder runtom i Sydafrika.

Flera demonstranter har arresterats och åtalats, eller beskjutits med tårgas och gummikulor sedan de spärrat av vägar med brinnande däck, för att väcka uppmärksamhet kring sina problem.

Redan tidigare hade rörelser som arbetar för en snabbare lösning på bostadskrisen vuxit fram på flera håll i landet.

De använder civil olydnad som medel för att stoppa vräkningar av dem som inte längre kan betala sin hyra, ockuperar bostäder och

andra lokaler, sittstrejkar på kommunkontor, ordnar demonstrationer och bojkottar avbetalningar på huslån. En av de mest omtalade grupperna är AEC, där Nelly Bomvana är aktiv.

– Innan vi började vårt arbete vräktes folk från sina hem varje dag, i stor skala. Andra var redan vräkta, och vi återförde dem till sina hus. Nu har vräkningarna nästan helt avbrutits, säger hon.

Räntebojkott

I området *Mandela Park*, där AEC är starka, kunde de boende redan i slutet av 80-talet köpa sina hus genom lån, där huset fungerade som säkerhet. Liksom på många andra håll i Sydafrika bojkottade invånarna betalningar av räntan på lånen under apartheidtiden som en del av protesterna mot regimen.

När självständigheten sedan kom hade arbetslösheten ökat, och många husägare hade stora problem att klara avbetalningarna. Bankerna i samarbete med staten kom med förslag på lösningar som bland annat innebar att förflyttning till mindre hus i ett annat område, att banken köper tillbaka huset, att huset hyrs eller att familjerna vräks.

Förslagen accepterades inte av de boende, och inom kort var en styrkemätning i gång

med myndigheterna.

– När man köpte ett hus här så gjorde man det under förutsättningen att man hade ett jobb. Men med privatiseringen kommer uppluckrande av arbetsmarknadslagstiftningen och bantning av den offentliga sektorn. De som blir arbetslösa och inte längre har råd att betala brottas med sociala problem och borde få hjälp av regeringen, säger Fonkie Goboza, aktivist i AEC.

Ockupation

I samlingslokalen *Huguenot Community Hall* i stadsdelen Belhar, nära Khayelitsha, har flera hundra personer tagit sin tillflykt sedan de förlorat sina arbeten och vräkts från sina hem. De har tröttnat på att vänta på att få en bostad, och bestämde sig för att ockupera den tomma byggnaden.

– Vi sände ut ett meddelande på lokalradion här den 29 juli, och sa att alla som är hemlösa eller hyr ett rum på någons bakgård kan ansluta sig till oss, och ockupera samlingslokalen i Belhar. Folk kom med sina barn, bärande på madrasser och de få ägodelar de hade. Vi växte snabbt från en grupp på 50 personer till 350 personer som bor här, säger

Fortsättning nästa sida »»»»»

Banken vill vräka men Sekiwe Metuso vägrar att lämna sitt hus som hon betalat på i 10 år.

Flera hundra personer som förlorat sina arbeten och vräkts från sina hem bor tillsammans i en samlingslokal i stadsdelen Belhar.

FOTO: ÅSA ERIKSSON

en av gruppens ledare, Steven Levendal.

Problemen med hälsa och sanitet är stora. Det finns bara två toaletter i lokalen, och invånarna delar sina madrasser med dem som inga har. Loppor och löss har blivit ett problem, och det är också svårt att försörja en stor grupp människor där nästan alla saknar inkomst.

– Vi går till affärerna här i närheten och ber om gåvor. Men vi har inte mat varje dag. Ibland äter vi bara bröd, ibland ingenting, säger Monica Souls, som är medlem av organiseringskommittén. Trots de stora problemen säger gruppens talespersoner att de inte kommer att flytta innan kommunen hittar en lösning.

– Om myndigheterna inte kan möta våra krav med en gång så borde de åtminstone förse oss med tillfälliga bostäder, tills de har möjlighet att bygga värdiga hus, säger Steven.

Bostadsprogram

Enligt regeringens egna uppskattningar har 700 000 bostäder byggts för låginkomsttagare i Sydafrika mellan 1994 och 1999. Den verkliga ökningen av bostäder är dock mindre än så eftersom kvaliteten på husen, som byggts av privata företag, i flera fall varit så dålig att de tvingats rivas eller byggas om.

Myndigheterna i Västra Kap-provinsen har antagit en rad program för att hantera bostadskrisen i Kapstaden. Genom pilotpro-

jektet N2 Gateway Project planerar man att fram till mitten av nästa år bygga 22 000 bostäder för boende i de mest trångbodda kåkstäderna utmed riksvägen N2 mellan flygplatsen och centrala staden. Både lägenheter och hus planeras som del av satsningen.

Andra program syftar till att förse kåkstäder med elektricitet och annan service, att ta hand om människor som blivit hemlösa efter bränder och att underlätta byggandet av lågkostnadshus, där de boende betalar en del av kostnaden som insats.

Politisk kamp

För första gången på flera år har departementet för boendefrågor under 2004/05 använt hela sin budget, på cirka 600 miljoner kronor. Men dessa satsningar har inte varit tillräckliga för att börja få bukt med problemet, då nya familjer ständigt lämnar fattigdomen i Östra Kap-provinsen för att ta sig till Kapstaden och bosätta sig i kåkstäder. Folklig delaktighet i planeringsprocesserna är också en svårighet, och många har kritiserat det nya portalprojektet för att bostäderna är så små, vissa bara med ett sovrum för stora familjer.

– Vi blev inte konsulterade innan N2 Gateway-projektet blev beslutat om. Vi vill inte bo i lägenheter. En lägenhet överensstämmer inte med sättet som vi xhosas lever på. Vi har stora familjer och vi håller bröllop, begravningar och andra sammankomster i

våra hem, säger Mlungisi Noludwe som bor i kåkstaden Boys Town.

En annan stor utmaning är att integrera bostäder för den svarta arbetarklassen inne i staden, något som den rika delen av befolkningen motsätter sig. Fortfarande är Kapstaden kraftigt segregerat mellan de fattiga områdena och den rika stadskärnan som skiljs åt av det majestätiska Tafelberget.

För AEC är kampen för bostäder framför allt en kamp mot det nyliberala systemet, där ekonomisk kostnadsstäckning är en vägledande princip, och bankerna antingen avböjer att ge lån till fattiga människor eller begär höga räntor.

– Det nyliberala ramverket manifesteras på olika sätt. Vi ser hur vräkningar utförs av bankerna i samarbete med myndigheterna, säger Max Ntanyana.

– Ofta vet inte folk här inte ens hur mycket de har kvar att betala på sina lån. De känner inte till sina rättigheter, säger Nelly Bomvana.

Att vräka dem som inte längre har råd att betala sina hus är ingen lösning, menar hon.

– Man måste komma ihåg att de som köpt sina hus här är arbetarklassen och inte medelklassen. Om de vräks blir de ytterligare siffror på listan över folk som saknar hus. På det sättet kommer bostadskrisen aldrig att lösas!

ÅSA ERIKSSON
Kapstaden